

andra på ett respektfullt sätt och förstår att vi, liksom varje annan människa, är ett mål i sig och en person med en inre värld av tankar, känslor och erfarenheter, kommer demokratin sakta men säkert att förlora sin grund i samhället.

Det är med dubbla känslor jag lägger Nussbaums bok ifrån mig. Hon är duktig, argumenterar väl och lyfter fram humanioras betydelse i en tid när dessa ämnen ofta får stå tillbaka för andra intressen. Samtidigt kan jag inte skaka av mig frågan om hennes perspektiv uppstår i de samhällen och sammanhang där människor redan har utbildning, redan har mat på bordet och kan försörja sig. För i den mån så inte är fallet, anar jag att det viktigaste för många människor runt om på vår jord är att överhuvudtaget få en utbildning som leder till arbete och i förlängningen till försörjning och mat på bordet. Om man ens kommer så långt. Det är inte bara humaniora och demokrati som hör ihop. Fattigdomsbekämpning och demokrati gör det också.

Ulrica Fritzon,
Doktorand, Lund

James D. G. Dunn, *New Testament Theology: An Introduction*. Nashville: Abingdon Press, 2009. 232 sid.

James Dunn är professor emeritus vid Durham University och kanske mest känd för sin delaktighet i forskningen kring det nya perspektivet på Paulus, liksom för sitt mastodontprojekt att beskriva kristendomens tidiga historia i en tänkt trilogi, varav två band hittills har utkommit under samlings titeln *Christianity in the Making*. *New Testament Theology* är den tredje boken i serien *Library of Biblical Theology*, vars mål är att inte bara ge en beskrivning av biblisk teologi utan också att formulera en normativ teologi för vår tid.

I det första kapitlet frågar sig Dunn vad en nytestamentlig teologi är för något. Ett slags slutsats skymtar i fastställandet att nytestamentlig teologi handlar om enhet i mångfald: det finns vissa centrala teman i Nya testamentet (inte sällan med rötter i Gamla testamentet och den samtida judiska kontexten), men de uttrycks på olika sätt och utifrån olika perspektiv. Paulusforskaren Dunn kommer också fram till att Nya testamentets främsta teolog är just Paulus, vars till synes motsägelsefulla utsagor snarast är uttryck för en levande teologi, ständigt i rörelse.

I det andra kapitlet identifierar Dunn tre avgörande faktorer för den nytestamentliga teologin. Den första är de tidiga kristnas heliga skrifter, det som vi idag kallar Gamla testamentet. Den andra är Jesushändelsen i bred bemärkelse, vilken inkluderar Jesu liv, förkunneelse, död och uppståndelse och inte minst det intryck som detta gjorde på de första lärjungarna. Den tredje faktorn är mindre given och därför också mer

spännande. Den handlar erfarenheten av Anden, de fortsatta upplevelser av Gud som gav nya insikter.

Dunn vill alltså beskriva och skriva en nytestamentlig teologi som också är en biblisk teologi. De centrala teman han finner i Nya testamentet baseras därför på vad han fastställer som fyra pelare inom andra tempelts judendom. Resten av boken består av en behandling av dessa teman: Gud, frälsningen, Israel/kyrkan och Torah/etiken, vart och ett föremål för ett eget kapitel.

Ett genomgående drag är att Dunn diskuterar varje tema utifrån frågan om det står i kontinuitet eller diskontinuitet med samtida judendom och utifrån en beskrivning av både den enhet och oenighet som finns i Nya testamentet i behandlingen av temat. Resultatet blir bl.a. att större delen av kapitlet om Gud (kapitel tre) istället handlar om Jesus. Dunn visar på stor kontinuitet med tidigjudisk teologi och en situation där många drag i kristologin hör hemma i ett pågående teologisk samtal om olika aspekter hos Gud (inte minst vad det gäller Guds vishet/ord). I kapitlet om frälsning (kapitel fyra) betonas att Nya testamentet målar upp motsägelsefulla bilder av frälsningen, vilka i sin tur avspeglar såväl djupt beroende av Gamla testamentet som en tydlig diskontinuitet i fråga om frälsningsmedlen. Därefter, i kapitel fem, behandlar Dunn kyrkan och visar på hur tanken på Israels utvaldhet kombinerades med tron på att Gud är alla folks Gud. Även om Jesus vände sig till Israel så står därmed de olika idéerna om kyrkan i kontinuitet med föreställningar om Israels fulländning. Kyrkan ersätter inte Israel, men omdefinierar dess gränser.

Det sjätte kapitlet handlar om etiken och Dunn framhåller den mångfald av idéer om hur man bör leva som finns i Nya testamentet. Samtidigt finns en tydlig kontinuitet med samtida judendom i tanken på att nåden föregår lagen. I ett kortfattat, avslutande kapitel sammanfattar Dunn sina tankar och slår bl.a. fast att en nytestamentlig teologi måste erkänna mångfalden som finns i Nya testamentet och alltid vara en *biblisk* teologi. Teologin i Nya testamentet kan bara förstås utifrån det faktum att dess författare tog över och arbetade med övertygelser och föreställningar från såväl Gamla testamentet som samtida judendom.

Dunn har lyckats med att sammanfatta ett väldigt spretigt och undanlidande ämne i *New Testament Theology*. Han gör det dessutom utan att förneka mångfalden av uttryck i Nya testamentet och utan att konstruera dikotomier mellan Gamla och Nya testamentet. Det är frågan om en smal stig som varken förrirrar sig i förenklade harmoniseringar eller i ett oproblematiserat framhållande av olikheter och mångfald. Istället leder den fram till handfasta slutsatser om gemensamma teman i Nya testamentet som hela tiden står i en komplicerad kontinuitet med samtida judendom.

Trots detta finns det samtidigt några tydliga brister i Dunns bok. Den balanserade framställningen av kon-

tinuitet-diskontinuitet och enighet-oenighet gör till exempel att Dunn oftast stannar i beskrivningen av Nya testamentets olika teologiska uttryck. Trots seriens uttryckliga mål att formulera normativ teologi, liksom Dunns starka argumentation för en levande teologi, så rör det sig nästan undantagslöst om en deskriptiv teologi. Ett annat problem är att Dunn inte bara lyfter fram Paulus som den främsta teologen, utan dessutom vid några tillfällen tycks likställa nytestamentlig teologi med paulinsk teologi. Att Paulus brev avspeglar en levande och i någon mån sammanhängande teologi diskvalificerar inte att de andra nytestamentliga texterna som likvärdiga grundstenar i en nytestamentlig teologi.

Sammanfattningsvis är *New Testament Theology* en lättläst och läsvärd introduktion till den nytestamentliga teologin. Det faktum att Dunn inte når ända fram till en normativ teologi är i sig en inbjudan att använda hans deskriptiva framställning som utgångspunkt för nya samtal om en nytestamentlig teologi för vår tid.

Dan Nässelqvist,
Doktorand, Lund

Nathan S. Hilberg, *Religious Truth and Religious Diversity*. New York: Peter Lang publishing, 2009. 172 sid.

Enligt Nathan S. Hilberg står religionstolkare inför ett dilemma, det att de båda centrala tolkningsalternativen, religiös realism och religiös irrealism, är problemfyllda. Det senare tolkningsalternativet kan i sin tur avse religiös anti-realism eller religiös non-realism, men av de två väljer Hilberg att fokusera på religiös non-realism. 'Religiös realism' innebär att religiösa satsar tillskrivs objektiva sanningsvillkor, vilket är problematiskt eftersom olika religioner då kommer i konflikt med varandra, åtminstone då det gäller vad Hilberg betecknar e-satser. En e-sats deklarerar att enbart en religiös övertygelse leder till frälsning, så som till exempel Apostlagärningarna 4:12: "Hos ingen annan finns frälsningen, och ingenstans bland människor under himlen finns något annat namn som kan rädda oss" (s. 2). Enligt Hilberg kan en konflikt mellan olika religioners e-satser undvikas om de tolkas non-realistiskt, vilket innebär att de tillskrivs subjektiva istället för objektiva sanningsvillkor eller anses uttrycka värderingar och förhållningssätt. Men en sådan tolkning är också problematisk enligt Hilberg eftersom den innebär en omtolkning av e-satserna. Hilberg erbjuder inte någon direkt lösning på sitt dilemma utan avser främst argumentera för att flera samtida och centrala religionsfilosofiska positioner inte kan undkomma det: De tolkar antingen religioners e-satser realistiskt, vilket leder till konflikt mellan olika religioners e-satser, eller non-realistiskt, vilket enligt Hilberg är att göra våld på deras innehåll.

I första delen (en översikt plus två kapitel) som rör religiös realism behandlas John Hicks religiösa pluralism och Alvin Plantingas respektive Peter van Inwagens religiösa exklusivism. Hilberg argumenterar för att ingen av de tre positionerna undgår hans dilemma. Hicks position anses till exempel innebära en substantiell omtolkning av olika religioners trosföreställningar. Det är dock en lite uddlös kritik eftersom Hicks religiösa pluralism rimligtvis måste implicera någon slags omtolkning av de religiösa traditioner som han tolkar. Som skäl för att behandla Hicks position menar Hilberg att Hick själv har hävdad att hans position inte är revisionistisk men då menar ju Hick något annat, att den till skillnad från andra revisionistiska positioner är realistisk i egenskap av att postulera ett transcendent trosobjekt.

I bokens andra del diskuteras olika irrealistiska religionstolkningar. I ett kapitel driver Hilberg tesen att Ludwig Wittgenstein är non-kognitivist och religiös non-realist. Kapitlet innehåller tyvärr lite märkliga utvecklingar och felläsningar, det senare av bland annat Michael Scotts uppfattning i sammanhanget. Hilberg menar till exempel att Scott genom att tillskriva D. Z. Phillips åsikten att "the question of God's reality can be thought of as similar to that of the reality of physical objects" (83) framställer Phillips som en religiös kognitivist, eftersom det är rimligt att anta att det är sant eller falskt att fysiska objekt existerar och att det samma då gäller Guds existens. Hilberg tycks därmed missa poängen med åsikten som Scott tillskriver Phillips, att frågan om Guds verklighet ska läggas på samma nivå (den djup-grammatiska) som frågan om vad det innebär att fysiska ting existerar och alltså inte på samma nivå som frågan om huruvida ett visst objekt existerar eller inte. Detta tycks Scott vara införd med, vilket även är tydligt några rader ner i den artikel av Scott som Hilberg refererar till då Scott betecknar Phillips som religiös non-kognitivist. Man undrar helt enkelt om Hilberg har läst så noga. Liknande misstag återkommer enligt mig på andra ställen i hans bok.

I nästa kapitel drivs tesen att Ludwig Wittgensteins religionsfilosofiska "lärjungar", D. Z. Phillips, Peter Winch och Norman Malcolm, inte följer sin mästare helt. Hilbergs analys är detaljerad och inträngande, men man kan till viss del ifrågasätta relevansen av att driva en sådan tes: Varför är det problematiskt om de inte följer sin mästare fullt ut? Och det är också tveksamt om de själva alltid avser detta. Wittgenstein är vidare en tänkare som kan tolkas och användas på olika sätt, och vidare blir jag osäker på hur denna tes hänger ihop med Hilbergs och bokens centrala dilemma.

Bokens styrka är att Hilberg är engagerad och fokuserad och oftast väljer att behandla en filosofers position i sänder. Boken är emellanåt ganska avancerad och passar nog den bäst som är hyfsat insatt i frågor om religiös realism och anti-realism eller religiös pluralism.